

**PoZ nieuwe stijl:
een aanpak met focus!**

Inhoudsopgave

	pagina
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1. Het Pact als stuurhuis van de maatschappelijke beweging	6
Hoofdstuk 2. De focusthema's nader uitgewerkt	8
1. Jeugd en onderwijs	9
2. Economie en arbeidsparticipatie	13
3. Gebieden met veel particuliere woningvoorraad	16
4. Spin-off kanskaarten	18
Hoofdstuk 3. Consequenties voor het huidige investeringsprogramma	20
1. Gebiedsgericht werken en de WWI	20
2. Corporatieprojecten, zowel Pact als WWI	21
3. Het huidige investeringsprogramma	21
a. Pactprojecten die in 2010 worden doorgezet	21
b. Gemeentelijke Pactprojecten die vanaf 2010 worden teruggelegd	22
Bijlage 1: Overzicht van de gemeentelijke Pactprojecten die vanaf 2010 worden teruggelegd	23

Samenvatting

Stand van zaken

Het Pact op Zuid bestaat inmiddels al weer 3 jaar. Het Pact is een unieke samenwerkingsvorm, een gedeeld gevoel van urgentie om vanuit een brede visie hardnekkige en complexe problemen aan te pakken en achterstanden weg te werken, hand in hand met het benoemen van een wenkend perspectief. Het uitspreken van vergaande ambities vanuit een gezamenlijk commitment van corporaties, gemeente, deelgemeenten en Rijk. De inzet van het Pact was en is nadrukkelijk bedoeld als **extra** programma met als doel de potentie van Zuid beter te benutten en te vergroten. Het Pact is ontstaan vanuit het besef dat geen van de betrokken partijen in staat is om de problemen op Zuid alleen op te lossen en de benodigde kansen te creëren. Daarom is samenwerking en het vormen van coalities essentieel. In het Pact werden van meet af aan de sociale, economische en fysieke domeinen met elkaar verbonden. Later werden kunst en cultuur daaraan toegevoegd als verbindende schakel tussen de domeinen om kwaliteit toe te voegen aan de leefbaarheid en om nieuwe vormen van participatie te genereren.

Vanaf de start medio 2006 is in korte tijd een forse hoeveelheid projecten en activiteiten opgestart. Een nieuwe manier van samenwerking werd geïnitieerd tussen publieke en private partijen. Scholen, ondernemers en bewoners sloten zich bij het Pact aan en door gezamenlijke inspanningen en een flinke uitvoeringsimpuls is Zuid in beweging gekomen.

We hebben al veel met elkaar bereikt, maar tegelijkertijd beseffen we dat door die veelheid aan projecten en activiteiten de focus uit het zicht is geraakt. De doelstellingen van het Pact staan nog recht overeind, maar dwingen ons om keuzes te maken voor projecten die *het verschil* maken. En waarbij partners alleen *gezamenlijk* een goed resultaat kunnen behalen. Projecten die tot de normale verantwoordelijkheid van de partners behoren worden weer terug gelegd bij die organisaties. Binnen het Pact zullen vooral die projecten ondersteund, aangemoedigd, gefaciliteerd worden die *hét* verschil maken. De organisatie en financiering van het Pact zal hierop worden aangepast, waarbij ook nadrukkelijk andere partijen een plaats binnen het Pact verdienen.

Het huidige tijdsgewricht, de economische crisis, brengt flinke bedreigingen met zich mee. Daar staat tegenover dat het denken over de rol van de publiekprivate partijen bij grote veranderingen in een dusdanige stroomversnelling is geraakt, dat dit als 'interne omgeving' voor het Pact een enorme kans biedt. Hieronder volgt een nadere uiteenzetting.

Wat is bereikt

Het Pact is voor heel Zuid en is 'extra': het Pact maakt mogelijk wat de deelgemeenten, diensten, corporaties of andere (maatschappelijke) spelers op Zuid niet op eigen kracht kunnen.

Met alle grote en kleine projecten die in gang gezet zijn, of al zijn afgerond, is de verandering en vooral ook het gevoel van verandering in beweging. Of het nu de aanleg van trapveldjes voor de jeugd is, de opening van de Creative Factory, de vele woningbouwprojecten die een wooncarrière in Zuid mogelijk maken, of een tentoonstelling en een boekpresentatie over de Zuiderlingen. Maar ook projecten die de mindere kanten van Zuid moeten afvlakken. Projecten gericht op het terugdringen van het gevoel van onveiligheid, kansen creëren voor een leer- en werkcarrière om vroegtijdig schoolverlaten en werkloosheid tegen te gaan.

Het is maar een kleine greep uit de vele initiatieven die sinds 2006 zijn opgestart, de lijst is imposant. Maar hoe mooi de resultaten op zich ook zijn, het zijn niet de projecten *op zich* die de kracht van het Pact op Zuid weerspiegelen, maar de vele *verbanden* die er zijn gelegd tussen de

overheid en de private partijen, tussen inwoners en organisaties. Verbanden die heel levendig zijn gebleken en nog in vitaliteit toenemen. Juist in het licht van de analyse van de échte impact van het Pact en zeker van de prognoses voor Zuid voor de komende jaren, zijn het *naast de focus* naar onze overtuiging *de verbanden*, het bundelen van kennis en middelen, het leren van elkaar en de samenhang tussen projecten en partijen die het succes (gaan) bepalen.

Wat kan beter

Haalt Zuid de achterstand op de stad in? Dragen de huidige projecten daartoe voldoende bij? Is zo'n omvangrijk programma beheersbaar? Financiert het Pact niet te veel de projecten die thuishoren bij de normale bedrijfsvoering van deelgemeenten en diensten? Wordt er ondanks het Pact toch té sectoraal gewerkt? Maakt de wens om aan alle problemen op Zuid tegelijkertijd te werken niet dat alles wordt aangepakt maar een doorbraak niet bereikt wordt? En het meest weerbarstig is wel het imago van Zuid: wat moet er gebeuren om dat (van binnenuit) te veranderen? Concluderend kan in ieder geval worden gesteld dat het niet de kwantiteit, maar de kwaliteit van de projecten is die het verschil zullen maken voor Zuid.

PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!

Waar het in Nederland economisch regent, hoost het in Rotterdam Zuid. De zwakte van Zuid wordt sterk vergroot door de huidige economische malaise die a) Zuid extra zwaar treft en b) ertoe leidt dat Rotterdam niet in staat zal zijn om de huidige aanpak grootschaliger ter hand te nemen. Het grote gevaar is dat Zuid dan (weer) af zal glijden.

In het voorjaar van 2009 heeft Pact op Zuid aan bureau DRIFT, o.l.v. prof. Jan Rotmans¹, opdracht gegeven het programma en de organisatie van PoZ tegen het licht te houden en een advies te formuleren voor 'PoZ nieuwe stijl'. Het door Rotmans² uitgebrachte rapport loog er niet om:

- We halen de doelen niet, zoals we het nu aanpakken
- Benoem de maatschappelijke opgave, breng focus aan
- Pact op Zuid (corporaties, deelgemeenten en gemeente) kan het niet alleen, en moet dat ook niet willen. Alleen als *onderdeel* van een maatschappelijk netwerk – tot aan de straat – kan Pact op Zuid vanuit haar eigen rol een bijdrage leveren. Het kernbegrip is **samen met andere** publieke en private partijen
- De kans ligt niet in het vooraf formuleren van wéér een aantal targets voor wéér een aantal projecten, maar in het inzetten van een *proces*. Een *beweging*, waarin allerlei partijen met elkaar op zoek gaan naar een nieuwe manier van kijken, naar nieuwe oplossingen en vooral ook naar hoe gewenste vernieuwing daadwerkelijk te realiseren.

De Stuurgroep PoZ heeft in haar vergadering van 17 juni het rapport van Rotmans onderschreven, aangegeven dat het Pact zich bewust is van de grote sociale opgave op Zuid en kansen ziet in de door Rotmans bepleite aanpak. Die er in het kort op neerkomt dat er focus wordt aangebracht in de projecten, dat er geïnvesteerd wordt in het uitbouwen van coalities en (bestaande en nieuwe) partners intensiever bij het Pact te betrekken.

¹ DRIFT staat voor Dutch research Institute for Transitions.

² Het evaluatierapport 'ontwikkelen op Zuid!' kan via de website van Pact op Zuid worden gedownload.

Met in achtneming van het bovenstaande stelde de Stuurgroep PoZ in de vergadering van 17 juni vast zich in de toekomst te richten op de volgende thema's:

1. Jeugd en onderwijs
2. Economie en arbeidsparticipatie
3. Gebieden met veel particuliere woningvoorraad
4. Spin-off Kanskaarten

Daarbij spelen de volgende fundamentele uitgangspunten:

- a) het Pact is voor een periode van 10 jaar gesloten (2006 – 2016). De ambities die worden nagestreefd vergen een lange adem
- b) het Pact houdt onverkort vast aan de doelstellingen die bij aanvang geformuleerd zijn.
- c) Communicatie, participatie en culturele strategieën spelen bij al deze thema's een grote rol en worden waar mogelijk gecombineerd ingezet
- d) voor het ontwikkelen van deze vooral sociale opgave is nauwe samenwerking nodig met scholen, jeugdinstituten, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven
- e) het Pact wil *onderdeel uitmaken van en richting en snelheid geven aan* een breed maatschappelijk proces van vernieuwing. Een beweging die niet vrijblijvend is, partijen committeert en daadwerkelijk leidt tot grote structurele verbeteringen
- f) het Pact treedt niet in de verantwoordelijkheid van de partners: de partners zijn en blijven zelf verantwoordelijk voor projecten die tot de eigen kernactiviteiten behoren
- g) het Pact richt de aandacht op die projecten die *hét* verschil maken: doorbraakprojecten die meerdere partners en een nieuwe innovatieve aanpak vereisen
- h) de organisatie en financiering van het Pact en het pactbureau worden op deze nieuwe aanpak aangepast

Uitwerking 'PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!'

Het pactbureau heeft van de Stuurgroep PoZ opdracht gekregen om een aantal vragen uit te werken die deze nieuwe ontwikkeling, deze omslag, verder moeten brengen. De uitwerking komt in deze nota aan de orde:

- 1) Het Pact als stuurhuis van de maatschappelijke beweging (hoofdstuk 1)
- 2) De focusthema's nader uitgewerkt (hoofdstuk 2)
- 3) De consequenties voor het huidige investeringsprogramma (hoofdstuk 3)

De aanpassing van de organisatie en financiering van het Pact en het pactbureau wordt in latere instantie uitgewerkt, nadat een besluit is genomen over deze nota *'PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!'*.

Hoofdstuk 1

Het Pact als stuurhuis van de maatschappelijke beweging

Bij de start van het Pact op Zuid is de hoofddoelstelling dat Rotterdam Zuid in 2016 op het niveau van de stad moet zijn gebracht, uitgewerkt in twee subdoelstellingen:

1. de selectieve migratie – het wegtrekken van kansrijken en doorgroeiers met midden- en hogere inkomens – moet in 2016 tot nul zijn gereduceerd
2. de buurttevredenheid moet in 2016 gelijk zijn aan het stedelijk gemiddelde

De Stuurgroep PoZ heeft 17 juni 2009 herbevestigd dat de oorspronkelijke doelstellingen van het Pact de basis blijven voor de aansturing van activiteiten, projecten en programma's voor de komende jaren. Dit vanuit de vaste overtuiging dat alleen met een consistente aandacht voor die oorspronkelijke doelstellingen en een lange adem van de betrokken partijen de situatie op Zuid structureel kan verbeteren. De doelstellingen worden per wijk en op deelgemeente- en Pactniveau gemeten met de volgende indicatoren:

- sociale index
- veiligheidsindex
- WOZ-waarde
- midden en hoge inkomens
- selectieve migratie
- buurttevredenheid³

Een positieve ontwikkeling op de sociale en veiligheidsindex wordt door de Stuurgroep PoZ als een noodzakelijke voorwaarde beschouwd om de doelstellingen binnen bereik te brengen. Daarnaast benadrukken deze twee indices nog eens dat binnen het Pact juist het sociaal-economische en sociaal-culturele klimaat op Zuid extra aandacht krijgt, naast de gewenste verbetering van het fysieke woon- en werkklimaat.

De slagvaardigheid van het Pact wordt naar de mening van de Stuurgroep PoZ sterk verbeterd door de huidige, integrale benadering te combineren met focus op een beperkt aantal thema's. De Stuurgroep PoZ heeft op 17 juni 2009 besloten om de komende jaren in te zetten op de volgende thema's (die in hoofdstuk 2 verder worden uitgewerkt):

1. Jeugd en onderwijs
2. Economie en arbeidsparticipatie
3. Gebieden met veel particuliere woningvoorraad
4. Spin-off kanskaarten

Maar om de effectiviteit van het Pact te verbeteren heeft de Stuurgroep PoZ geconcludeerd dat de werkwijze van het Pact moet veranderen van een omvangrijk investeringsprogramma naar een procesgerichte organisatie, een aanjager van een maatschappelijke beweging. Om dit te realiseren wordt het aantal Pactprojecten teruggebracht tot (maximaal) 20 à 30. De selectie die dit met zich mee brengt wordt op verschillende manieren bereikt:

1. lopende projecten die feitelijk tot de reguliere werkzaamheden van een van de partners kunnen worden gerekend, worden teruggelegd en vallen buiten de directe bemoeienis van het Pact (indirect wel, omdat deze projecten substantieel bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen)

³ Pact op Zuid Reisgids 2009

2. lopende projecten die niet tot de reguliere werkzaamheden van een van de partners kunnen worden gerekend, worden beoordeeld op de bijdrage aan de realisatie van de doelstellingen van het Pact
3. het Pact richt de focus primair op complexe maatschappelijke problemen en organiseert bijeenkomsten met relevante partijen om hier goed onderbouwde en scherpe analyses op te krijgen. Alleen met goede analyses én de bereidheid van partijen om 'out of the box' te denken kunnen effectieve programma's en projecten worden geformuleerd
4. het Pact richt de focus primair op complexe projecten die alleen door integrale en intensieve samenwerking tussen meerdere partners tot stand kunnen komen en die een grote bijdrage leveren aan het realiseren van de doelstellingen van het Pact
5. het Pact inventariseert per complex maatschappelijk probleem c.q. project welke partijen een inbreng kunnen en vooral willen leveren en brengt deze partijen in een constructieve setting bijeen

De vorderingen op de doelstellingen van het Pact worden structureel gemeten met behulp van de (jaarlijkse) Reisgids en de (halfjaarlijkse) Programma- en Effectrapportage, welke tevens dienen om de programma's en projecten bij te sturen.

Het huidige Pact heeft een goede basis gelegd van waaruit de maatschappelijke beweging zich kan ontwikkelen. Dankzij de enorme hoeveelheid programma's en projecten heeft Zuid een enorme impuls gekregen en staat Zuid weer op de kaart, mét gedeelde doelen en ambities. Een gedeelde identiteit begint te ontstaan en voelbaar te worden. Bovendien heeft het huidige Pact ruimte gegeven aan experimenten met een nieuwe aanpak van de sociaal-economische-culturele thema's (Afrikaanderplein, Deliplein, Boulevard-Zuid, 't Gemaal, Business op Zuid) en een begin gemaakt met het vormen van netwerken, gezamenlijke agenda's en het opzetten van concrete experimenten.

Het Pact kan deze opgave per definitie niet alleen realiseren. Er zal veel meer dan tot nu toe *van buitenaf* gewerkt moeten worden. Dat betekent dat mensen aan tafel, om de tafel, worden gevraagd. De juiste personen bij elkaar worden gebracht, waarbij de samenstelling sterk afhankelijk is van het onderwerp. Niet vanuit een sectorbenadering geredeneerd, maar vanuit echte integraliteit: wie, welke partijen zijn er nodig om dit onderwerp verder te brengen, samenhang aan te brengen en een gedeelde aanpak te formuleren en vorm te geven?

Er is een aanzienlijk potentieel - individuen, bedrijven, kennisinstellingen en anderen – dat kenbaar maakt en aantoonbaar in staat is de maatschappelijke verantwoordelijkheid mee te willen dragen. Voor het Pact past hier de strategie van zoeken, herkennen en opschalen. Op veel terreinen is inzet nodig om de kenbaar gemaakte maatschappelijke verantwoordelijkheid om te helpen zetten in daden. Mensen verleiden om mee te doen, de maatschappelijke verantwoordelijkheid buiten de ivoren torens brengen, bij burgers en andere stakeholders. *'PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!'* richt zich op kansen, bedreigingen en/of onderwerpen die bottom up worden opgepakt en waarbij integraal aan oplossingen gewerkt wordt. In het huidige pactprogramma zitten goede voorbeelden van deze werkwijze: de *'Spin-off Kanskaarten'*, de *'Norm voor de Jeugd op Zuid'* en *'Ik zit op Zuid'*.

Samengevat

Bij *'PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!'* gaat het steeds om integraal in plaats van sectoraal, om aanjagen en coördineren, om verbreden, verdiepen en opschalen van oplossingen die wérken. Om met betrokkenen barrières op te zoeken, gezamenlijk te benoemen en hierop doorbraken te forceren. Niet door de verantwoordelijkheid naar het Pact toe te trekken, maar juist door partijen inhoudelijk en procesmatig te betrekken en daarmee een beweging op gang te brengen waarbinnen uiteindelijk iedereen met een hart voor Zuid zijn of haar eigen bijdrage kan en wil leveren – vanuit de gedeelde ambitie en toekomstperspectief.

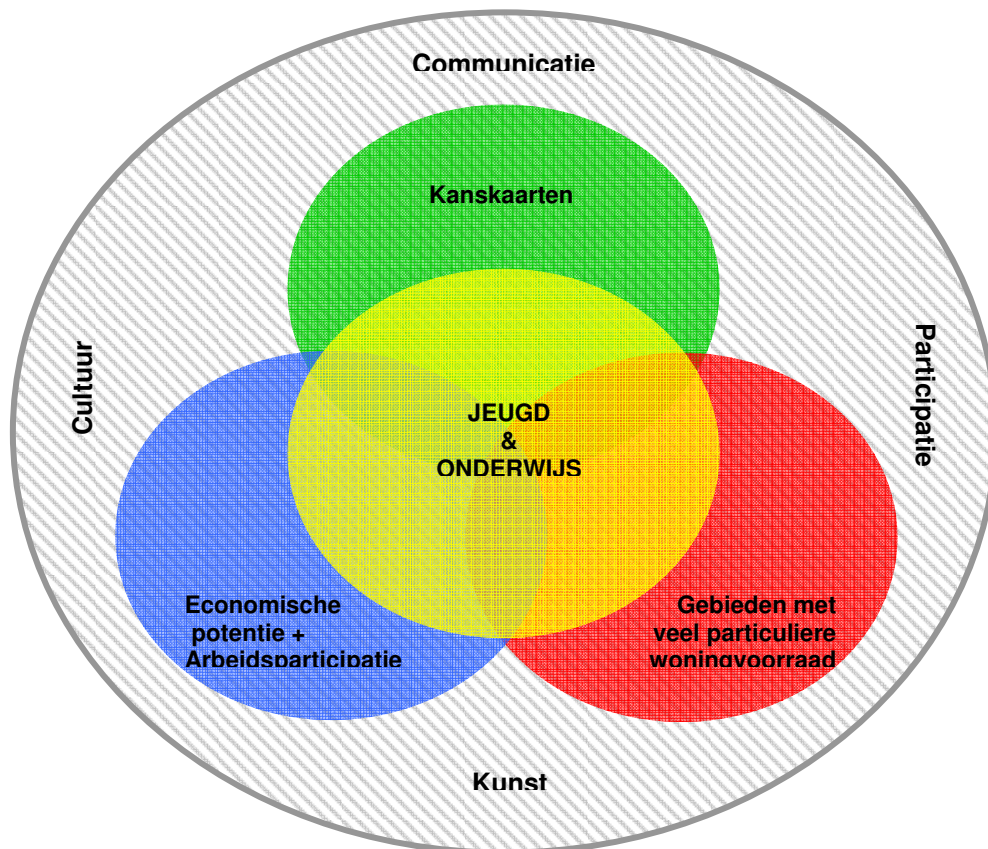
Hoofdstuk 2

De focusthema's nader uitgewerkt

Met inachtneming van de in hoofdstuk 1 beschreven werkwijze, heeft de Stuurgroep PoZ op 17 juni 2009 besloten om de komende jaren in te zetten op de volgende thema's:

1. Jeugd en onderwijs
2. Economie en arbeidsparticipatie
3. Gebieden met veel particuliere woningvoorraad.
4. Spin-off Kanskaarten

Dit is een logische keuze wanneer wordt geredeneerd vanuit de ambitie en de doelstellingen van het Pact: Zuid op het niveau van de stad te brengen. De hoofddoelstelling die onder alle thema's ligt, is het tegengaan van selectieve migratie en het verhogen van de buurtvredeheid – twee kanten van dezelfde medaille. Het onderstaand schema geeft deze thema's in samenhang weer:

Communicatie en participatie, aangevuld met culturele strategieën, omhullen als het ware de gekozen thema's en gaan dieper in op activiteiten die nodig zijn om de nieuwe werkwijze van Pact op Zuid te implementeren en te ontwikkelen.

Conform de nieuwe werkwijze mogen de benoemde thema's overigens geen nieuwe sectoralisering tot gevolg hebben: nadrukkelijk zoeken we de overlap. Gezamenlijk vormen de thema's de basis voor de doorbraak op Zuid in bredere zin, naar een hogere leefkwaliteit, een aantrekkelijker vestigingsplaats, een beter opgeleide en werkende bevolking, naar een betrokken en actief burgerschap, en naar een Rotterdam Zuid dat boven zichzelf uitstijgt.

Thema Jeugd en Onderwijs

Met wie?

- Alle onderwijsinstellingen die op Zuid gevestigd zijn
- Overige instellingen
 - Stichting Pot met Goud op Zuid
 - Rotterdam Vakmanstad / Skillcity
 - Stichting de Meeuw
 - Jongerenwerk en welzijnsinstellingen
 - Educatieve instellingen als SKVR, Villa Zebra etc.
- Pact op Zuid
 - Woningcorporaties Com-wonen, Vestia, Woonbron en Woonstad Rotterdam
 - Deelgemeenten Feijenoord, Charlois en IJsselmonde
 - Gemeente Rotterdam (diensten)
- Nu nog niet bekende organisaties

Wat?

De keuze voor een focus op jongeren van Rotterdam Zuid is onontkoombaar, gegeven de forse problematiek op dit terrein: enorme schooluitval, geen tot weinig startkwalificaties, veel werkloosheid, verhoudingsgewijs een veel te laag opleidingsniveau of te weinig hoogopgeleiden. Kortom een grotere armoedeval en minder toekomstperspectief dan waar ook in Nederland. Wie zijn wieg in Rotterdam Zuid heeft staan, heeft minder kansen dan elders in dit land. Een megagave.

Daar staat tegenover dat Rotterdam Zuid de jongste stad van Nederland is. Dus is er ook een megakans: Nederlands grootste jongerenpopulatie, met een unieke samenstelling van circa 170 nationaliteiten. Deze enorme potentie steekt vooralsnog echter schraal af tegen de achterblijvende prestaties en een te weinig activerende, faciliterende en ondersteunende maatschappelijke omgeving.

Het Pact ziet in dit unieke gegeven, in combinatie met de enorme maatschappelijke en bestuurlijke wil en noodzaak tot substantiële verbeteringen, toekomst voor Zuid. Daarom zet het Pact in op het bieden van een positief ontwikkelingsperspectief, dat jongeren de mogelijkheid geeft om hun potentieel volledig te ontplooiën en te benutten. Dat betekent méér dan alleen beter onderwijs, talentontwikkeling, minder schooluitval en goede startkwalificaties. Het betekent ook aandacht schenken aan en inzetten op problemen in de thuissituatie, de kloof tussen oud en jong, jeugdwerkloosheid, bewegingsarmoede, discriminatie en het gebrek aan onderling respect en solidariteit. Kortom, er moet hard gewerkt worden om jongeren in positie te brengen om mee te (kunnen) doen.

Deze urgentie én kans wordt door veel partijen onderschreven en maakt een nieuwe, soms onorthodoxe aanpak noodzakelijk. De jeugd van Rotterdam Zuid staat centraal in *'PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!'* Jongeren spelen derhalve ook een hoofdrol in de overige thema's. Jeugd en jongeren zullen zelf waar maar enigszins mogelijk in Pactprojecten en trajecten worden ingezet om zelf hun steentje bij te dragen aan (en te leren van) de ontwikkelingen van 'hun' Zuid.

Op dit moment blijft het opleidingsniveau van de jeugd op Zuid nog ver achter bij hun mogelijkheden. Vaak krijgen jongeren van huis uit te weinig mee en/of laat hun woon- en leefsituatie te wensen over. Binnen het thema Jeugd en Onderwijs zet Pact op Zuid op sociaal gebied in op:

1. talentontwikkeling
2. participatie
3. verbinding
4. zelfredzaamheid

Dit betekent processen in gang zetten, inventariseren wat partijen bindt, uitspreken welke ambities worden gedeeld, coalities sluiten. Een effectief beleid dat gericht is op netwerken van gemeente, partijen en partners in de stad, maar ook op netwerken rond individuele bewoners op Zuid (familie, school, werk). Vervolgens is het zaak de struikelblokken te benoemen die deze ambities belemmeren en door samenwerking, prioritering en innovatieve werkwijzen de beweging tóch verder te brengen.

1) *Jeugd en talentontwikkeling*

Talentontwikkeling is nodig om jongeren sterker te maken en meer kansen te bieden op een goede opleiding en daarna op werk. De school is bij uitstek de plek om talenten van jongeren te ontwikkelen en hen optimaal voor te bereiden op een maatschappelijke carrière. Op school wordt de basis gelegd. Taal, ofwel de beheersing daarvan, is een noodzakelijke voorwaarde.

Pact op Zuid wil een beweging op gang brengen en houden op de gebieden waar de grootste struikelblokken worden ervaren, te beginnen bij het taal- en rekenonderwijs.

Norm voor de Jeugd op Zuid

De coalitie Norm voor de Jeugd op Zuid is uniek in Nederland. In 2007 ontstond deze vitale coalitie als reactie op de enorme problemen die jongeren op Zuid hebben. De coalitie zet zich in om de kinderen en jongeren van Rotterdam Zuid alle kansen te geven om hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen.

De partijen hebben de eerste fasen van het proces doorlopen en zijn nu beland bij het daadwerkelijk verwezenlijken van de Norm.

Pact op Zuid gaat de Norm voor de Jeugd op Zuid verder uitbouwen, ook met het primair onderwijs, en het partnerschap benutten om zich voor het onderwijs te richten op:

- a) integraal taaloffensief
- b) kwaliteit en brede scholen
- c) zorg op school

Hierdoor kunnen de onderwijsresultaten van de leerlingen op Zuid verbeteren en kunnen we het vroegtijdig schoolverlaten terugdringen. Voor de jeugd kan dit per wijk en deelgemeente worden georganiseerd.

a) Integraal taaloffensief

De meest bepalende vaardigheden voor onderwijssucces zijn taalvaardigheid en rekenvaardigheid. Veel leerlingen op Zuid hebben een taalachterstand. Pact op Zuid zal aansluiten bij het taaloffensief dat de gemeente inzet. Als een leerling thuis of op straat geen Nederlands spreekt, zal hetgeen hij of zij op school leert, minder beklijven. Dat vraagt om een integrale aanpak van taalontwikkeling, synchroon binnen de school en binnen de verschillende leefgebieden van de leerling. Het Pact zal in samenwerking met de onderwijsinstellingen op Zuid een betere match tussen vraag en aanbod

stimuleren in de wijken. Niet alleen voor de jeugd, maar óók voor hun ouders. Wanneer kinderen en ouders gelijktijdig hun taalvaardigheid ontwikkelen, kunnen zij elkaar daarin versterken en snijdt het mes aan twee kanten. Hierbij past ook de aandacht voor de voorschoolse educatie als basisvoorziening, zodat alle kinderen dezelfde start maken op de basisschool.

b) Kwaliteit en brede scholen

De Brede School vergroot de mogelijkheden voor leerlingen om hun onderwijsachterstanden in te lopen, nieuwe talenten te ontdekken en talenten te ontwikkelen. De positieve ervaringen die leerlingen opdoen in het Brede Schoolprogramma versterken bovendien het zelfbeeld van de leerlingen en maken schoolgaan aantrekkelijker, waardoor verzuim wordt tegengegaan. Het Pact zal de actieve rol die de Brede school in de wijken inneemt verder stimuleren in samenwerking met partners in de wijk, zoals de muziekschool, de sportvereniging, de bibliotheek.

De reeds ingezette lijn om te streven naar kwaliteitscholen op alle niveaus wordt doorgezet. Kwaliteitscholen zorgen ervoor dat er aandacht is voor de basisvaardigheden, maar ook voor de koppeling met de leefwereld van de leerlingen. Aandacht daarbij ook voor de ontwikkeling van doorgaande leerlijnen en vakscholen: praktijkgerichte educatie die aansluit op de vraag vanuit de bedrijven, zoals bepleit door de ondertekenaars van het 'Ruimtelijk economisch manifest' van Ik zit op Zuid.

c) Zorg op school

Veiligheid op school, ouderbetrokkenheid en een goede zorgstructuur moet helpen om de schooluitval op Zuid terug te dringen. Daarvoor is aandacht voor een adequate zorgstructuur noodzakelijk (interne begeleiding, schoolmaatschappelijk werk en Zorg Advies Teams), met name ook op het VMBO en MBO. Met een betere studiebegeleiding, coaching en begeleiding wordt voorkomen dat talent "weglekt".

2) *Jeugd en participatie*

We willen dat jongeren opgroeien tot sociale, zelfredzame burgers met een gezonde levensstijl. Jongeren vormen het hart van Zuid en we moeten het voor hen mogelijk maken het beste uit zichzelf te halen. Participatie van jongeren is nodig om hen zelfvertrouwen te geven dat zij er toe doen.

Participatie moet je leren. Pact op Zuid zal de betrokkenheid onder jongeren vroeg gaan stimuleren door het proces van participatie te faciliteren. Alle vormen van meedoen tellen: je inzetten voor je buurt of wijk, vrijwilligerswerk doen, actief lid zijn van een sportvereniging. Maar ook jongeren actief betrekken bij beleidsvorming, door meer vanuit hun belevingswereld in te steken (cocreatie met volwassenen) en hen begeleiding te bieden. Succesvolle experimenten vanuit Jongerenhoofdstad op dit terrein kunnen samen met partners bestendig worden.

Daarnaast ligt de focus op de bestrijding van de jeugdwerkloosheid op Zuid. We willen jongeren langer op school houden en zo hun startpositie verbeteren. Pact op Zuid zal in samenwerking met bedrijven en dienstverleners in de stad de jeugdwerkloosheid helpen terug te dringen door het stimuleren van extra opleidingsplekken, arbeidsgericht opleiden en leerwerkbanen.

3) *Jeugd en verbinding*

De jeugd op Zuid moet zich meer verbonden gaan voelen met dit stuk van Rotterdam. Sport en cultuur in de wijken zijn belangrijke motoren om mensen met elkaar te verbinden. Daarvoor moeten we voorzieningen creëren waar de jongeren in de stad behoefte aan hebben. Er lopen reeds de nodige Pactprojecten om het (fysieke) aanbod van voorzieningen (MFA, LCC, etc.) te vergroten. Maar het lijkt erop dat het niet alleen een kwestie is van voldoende aanbod bieden, maar meer nog van het gebruik ervan mogelijk maken. Er zijn in dit opzicht nog de nodige struikelblokken op te

lossen, zoals problemen ten aanzien van structurele financiering, moeizame samenwerking tussen partijen, openstelling en beheer. De ervaringen die opgedaan zijn binnen de stad met een aantrekkelijke programmering voor de jeugd moet doorgezet worden.

Rotterdam is weliswaar jong, maar geconstateerd kan worden dat de openbare ruimte voor jongeren ondermaats is. Sterker: ontmoeting tussen jongeren op straat, wat over het algemeen positief van aard is, wordt al snel als overlast gekwalificeerd. De openbare ruimte (straat / pleinen / parken) biedt nu nauwelijks programma en er zijn weinig ontmoetingsplekken. Pact op Zuid zal een aanjagende en faciliterende functie vervullen om samen met partijen dit terrein in beweging te krijgen, passend ook bij de stedenbouwkundige visie op het gebied van kindvriendelijkheid.

Pleinen woonkamer van de buurt – handboek voor levendige pleinen

Een goed voorbeeld is het project Pleinenaanpak dat in 2008 is gestart. Omwonenden werken samen met de instanties en organisaties om 4 pleinen – het Oleanderplein, Ericaplein, Violierplein en Stichtseplein – te 'heroveren'. Nu al mogen we concluderen dat – als 1^e stap – de overlast op deze pleinen is bedwongen. Maar stap 2 – de pleinen weer 'intensief gebruiken' – is minstens net zo belangrijk!

Het opbouwen van culturele competentie die aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van huidige bewoners van Zuid, is een aandachtspunt van het Pact op Zuid. Culturele competenties stellen mensen namelijk in staat om de wereld om zich heen te begrijpen en zijn een voorwaarde om zich (sociaal) te kunnen ontwikkelen en te participeren. En ook hier zijn jeugd en jongeren het vertrekpunt. Alle programma's op het gebied van kunsteducatie zijn echter gedoemd te mislukken als niet ook de omgeving van kinderen erbij wordt betrokken. Ouders, leerkrachten en andere bij de ontwikkeling van kinderen betrokken personen moeten mee kunnen veranderen.

sport en beweging

De jeugd van Zuid heeft gezondheidsproblemen. Wie opgroeit in Rotterdam-Zuid heeft een ongezondere leefstijl dan elders. Er wordt minder gesport en overgewicht is eerder regel dan uitzondering. En natuurlijk is dit van invloed op het toekomstperspectief.

Met de aanleg van de vele sportveldjes, Krajicek playgrounds, Cruiff courts en schoolsportpleinen in de afgelopen jaren in Zuid is een goede basis gelegd. Maar daar moet het niet bij blijven! Sport c.q. bewegen zit bij de jeugd van Zuid nog niet 'in de genen'. De fietsenstallingen bij de scholen voor het voortgezet onderwijs staan leeg, omdat de meeste leerlingen met het openbaar vervoer komen: fietsen is niet cool. Het aantal sportverenigingen op Zuid is onder de maat ten opzichte van de hoeveelheid inwoners en jeugd.

Het stadionpark zet Zuid in beweging

Onder dit motto wordt vanuit het Pact al voluit gewerkt aan het bevorderen van beweging en sport. Zo breidt het aantal sportschoolverenigingen zich gestaag uit, evenals het aantal 'lekker fit' scholen. En mogen we ons verheugen op het feit de Catamaran in Lombardijen is uitgeroepen tot de sportiefste school van Nederland!

De gebiedsontwikkeling rond het Stadionpark is dé mogelijkheid om extra te investeren in sport en beweging voor de jeugd op Zuid. Het Pact wil vanaf het ontwerp mee participeren en binnen de gebiedsontwikkeling inzetten op de verbinding van de fysieke infrastructuur met deze sociale componenten.

Daarnaast blijft de aandacht voor gezondheid voor de jeugd op Zuid. Dat richt zich op diverse aspecten zoals een gezonde luchtkwaliteit op scholen, programma's gericht op het terugdringen

van overgewicht en bewegingsarmoede (Lekker fit) en psychosociale vraagstukken. Ook ongezonde voeding speelt natuurlijk een grote rol bij gezondheidsproblemen.

Fysieke integriteit

Fysieke integriteit heeft tot doel de sociale competenties en schoolprestaties van leerlingen te verbeteren. Hoe kun je de ontplooiingskansen en talenten van kinderen versterken en vergroten, zodat zij uitgroeien tot gemotiveerde en zelfstandige mensen? De door Henk Oosterling uitgewerkte theorie van Rotterdam Vakmanstad/Skillcity brengen we in de praktijk. De gedachte achter Rotterdam Vakmanstad is het actief en stelselmatig verbinden van bestaande netwerken, zodat een duurzame en open netwerkstructuur ontstaat, van waaruit ze met nieuwe ervaringen en milieus in aanraking komen. We bouwen het netwerk op vanuit het kleinste individu: de basisschoolleerling. De eerste stap is het bouwen van een sterk netwerk rond het kind: betrokken ouders en leerkrachten. Hiervandaan verbreden we actief hun netwerk naar andere bestaande netwerken in de wijk, de stad, het land: economische netwerken, sociale netwerken.

De Bloemhofschool vormt de kern van dit netwerk. Hier is gestart met vier concrete trajectlijnen: een judolijn, een kooklijn, een ecolijn en een filosofielijn.

Rotterdam Vakmanstad is een nieuwe integrale aanpak die helpt de kinderen en de personen om hen heen samen sterk te maken. Sterk als persoon, sterk in de wijk en later sterk in de maatschappij.

4) Jeugd en zelfredzaamheid

De jeugd is onze toekomst, maar is ook kwetsbaar. We willen voorkomen dat jongeren op Zuid tussen wal en schip vallen. Problemen van deze kinderen en jongeren zijn vaak gelieerd aan problemen in het gezin. Het is daarom goed om te kijken naar het hele gezinssysteem. Pact op Zuid zal de preventieve aanpak stimuleren die inzet op het vroegtijdig investeren in het gezin. Door het organiseren van goed samenspel in de uitvoering (Centra voor Jeugd en Gezin, SISA, DOSA en Zorg Advies Teams).

En er zijn meer initiatieven op dit gebied waar het Pact op Zuid een verbindende en faciliterende rol gaat spelen, waaronder:

- Zorgvisie voor Zuid (in het kader van de Kanskaart Zorgboulevard)
- Partners for Healthy Cities (een initiatief van Com-wonen, Dura Vermeer, De Stromen Opmaat Groep, het Albeda College en GGD Rotterdam-Rijnmond)
- Gezondheidscentrum 't Slag

Thema Economie en Arbeidsparticipatie

Met wie?

- Ik zit op Zuid
- Zorginstellingen
- Onderwijsinstellingen
- Ondernemers en werkgevers
- Pactpartijen
- Nu nog niet bekende organisaties

Wat?

Het wenkend perspectief is dat de bewoners van Zuid werken, daarmee inkomen en structuur in hun leven hebben en niet meer afhankelijk zijn van de overheid. Werk en inkomen zijn belangrijke basisingrediënten voor een betekenisvol zelfstandig leven, eigenwaarde en sociaal gedrag. Bij een (te) groot deel van de bewoners sluit echter de bagage niet aan op de benodigde vraag aan kennis en kunde van de arbeid. Daardoor hebben *zowel bewoners* (geen toekomstperspectief op werk en op participatie aan de maatschappij) *als bedrijven* (geen arbeidskrachten en geen afzetmarkt) een probleem. Als op de huidige weg wordt doorgegaan dan blijft deze achterstandspositie bestaan. Wie zijn deze bewoners en over welke bedrijven gaat het? En als het gaat om de jongeren van Zuid, waar zitten ze op school, wat is hun opleidingsniveau, hoe veel zijn dat er per opleidingsniveau, wanneer komen zij met welke kwalificatie en perspectief op de arbeidsmarkt en waar liggen voor hen baanopeningen op die arbeidsmarkt? Een groot deel van de (jonge) bewoners heeft op zich wel de capaciteiten, maar kan de aansluiting met de vraag vanuit de arbeidsmarkt niet maken. En welke arbeidsmarkt is dan kenmerkend voor Zuid? Dit alles zal samen met onderwijs en bedrijfsleven nader gespecificeerd moeten worden. Daarna kan worden gekeken welke coalities nodig zijn voor een doorbraak op het thema Economie en arbeidsparticipatie. De onderstaande onderwerpen komen hierbij aan de orde.

Economische identiteit voor Zuid en het creëren van economische knooppunten

Een economie floreert pas als er goede verbindingen zijn tussen de meest basale niveaus van het economisch functioneren. Dit geldt op alle niveaus: huiskamer, buurt, wijk, stad, regio, land, wereld. Knooppunten in deze niveaus, zoals de markt, winkelstrips, verzamelgebouwen en/of bedrijventerreinen gekoppeld aan (stedelijke) voorzieningen, spelen bij deze verbindingen een belangrijke rol. Om adequate verbindingen en aansluitingen te maken is een goede positionering van belang van de economie van heel Zuid, zelfs van de regio. Het Pact gaat hierbij de samenwerking met de makers van het 'Ruimtelijk economisch manifest regio Rotterdam Zuid' van 'Ik zit op Zuid' en van 'Rotterdam Vakmanstad' intensiveren.

Ik zit op Zuid

Ik zit op Zuid is een initiatief van Dura Vermeer Bouw Rotterdam, Concire en WSA Stedelijke ontwikkeling. Het is een privaat initiatief gericht op de ontwikkeling van een ruimtelijk economisch toekomstperspectief voor de regio Rotterdam Zuid. Met elkaar, enerzijds vanuit hun sterke verbondenheid aan Zuid en anderzijds met de ontwikkelingsopgave voor Zuid in het achterhoofd. De economische toekomstvisie geeft aan waar naar het idee van de grote bedrijven zelf de meest kansrijke ontwikkelingsmogelijkheden liggen voor Rotterdam Zuid en de ruimere regio.

Ik zit op Zuid heeft deze visie op de toekomst van Zuid met lokaal betrokken ondernemers, zoals Unilever Nederland, Smit Internationale, ING, Hunter Douglas en Havenbedrijf Rotterdam, verwoord in een sociaal economisch manifest. In dit manifest – dat oktober 2009 is gepresenteerd tijdens het Nicis-congres 'Kansrijk ondernemen in de krachtwijken' – hebben de ondernemers zeven kansrijke ontwikkelingsperspectieven benoemd:

- Kruispunt van economische assen benutten
- Jonge bevolking als kans zien
- Mid-Tech Delta als wenkend perspectief
- Heruitvinden van de havenstad als handelscentrum
- Versterken van het mentaal kapitaal
- Van visie naar gebiedsgerichte pilots
- Privaat initiatief als motor

Het manifest onderstreept o.m. de noodzaak om het jonge arbeidspotentieel van Zuid te activeren door onderwijsvernieuwing, praktijkgerichte educatie en aansluiting van de vraag vanuit het bedrijfsleven naar menselijk kapitaal in de vorm van ondernemerschap en geschoolde en gemotiveerde arbeidskrachten. Het sluit daarmee naadloos aan op het thema 'Jeugd en onderwijs', zoals dat in de vorige paragraaf is besproken. Maar ook de andere ontwikkelingsperspectieven die door Ik zit op Zuid zijn benoemd – zoals de herpositionering en branding van Rotterdam zuid als Mid-Tech Delta en het op wijkniveau aanjagen van kleinschaligere initiatieven, vakmanschap en ondernemerschap – leveren een directe impuls voor een duurzaam woon- en leefklimaat op Zuid en zijn daarmee van doorslaggevende betekenis voor de mate waarin Pact op Zuid haar doelstellingen realiseert. Het Manifest is het startpunt van een beweging, waar het Pact met veel elan een aanjagende en faciliterende functie voor zal vervullen!

Economische identiteit

In het huidige pactprogramma zitten al een aantal projecten die onder deze noemer vallen en die voortgezet worden. Het gaat bijvoorbeeld om:

- Zuidexplorer
- Business op Zuid
- Freehouse (de markt van morgen)
- Küf Mold
- Creative factory (broedplaats voor jonge ondernemers)

Opleiding en arbeidsmarkt

Belangrijk hierbij is de koppeling te maken met de ontwikkelingen binnen de Norm voor de Jeugd op Zuid. De daar opgenomen activiteiten rond doorgaande leerlijnen en innovatieve praktijkgerichte talentontwikkeling moeten parallel lopen aan het thema Economie en Arbeidsparticipatie. Alertheid op samenwerking is op dit gebied vereist.

Ruimte creëren voor (jong) ondernemend talent

Natuurlijk is er ook op Zuid (jong) ondernemend talent. Talent dat nu binnen de bestaande structuren, of de voor hen nog onbekende weg zijn/haar ei niet kwijt kan. Talent dat nu onbenut blijft, terwijl ook dit een waardevolle bijdrage voor Zuid kan zijn. Hoe en met wie kan het Pact ervoor zorgen dat het talent niet verloren gaat, maar verder ontwikkeld wordt? Hiertoe zal Pact op Zuid een aanjagende en faciliterende functie vervullen! Relatie ik zit op zuid

Stimuleren van ondernemerschap

In het huidige pactprogramma wordt het ondernemerschap al gestimuleerd door programma's als Kansenzones, Ondernemershuis, Maatschappelijk ondernemen, Ondernemersweek e.d. Deze programma's zullen worden voortgezet.

Maar ook vanuit het gebiedsgericht werken wordt hieraan gewerkt, bijvoorbeeld met het Actieprogramma winkelgebieden, Broedplaats jonge ondernemers en andere laagdrempelige mogelijkheden voor gebruik vastgoed. Hierbij wordt het bij het OBR in beheer zijnde vastgoed strategisch ingezet, in nauwe samenwerking met de corporaties. Een voorbeeld hiervan is Van Zetten.

Thema Gebieden met veel Particulier Woningbezit

Met wie?

- Eigenaar-bewoners
- Verhuurders
- Huurders
- Pactpartijen
- Nu nog niet bekende organisaties

Wat?

De problemen in de gebieden op Zuid (Oud Zuid) met veel particuliere woningvoorraad zijn omvangrijk en weerbarstig en in de stuurgroep als een ernstige dissatisfier gekwalificeerd. Het gaat naar schatting om zo'n 15.000 woningen verdeeld over de wijken in Oud Zuid: een groot deel in de deelgemeente Charlois (Oud Charlois, Carnisse, Tarwewijk), maar ook in de deelgemeente Feijenoord (Bloemhof en Hillesluis en de rafelranden van Feijenoord).

In deze wijken zijn de huizen oud. Veelal in slechte staat en energie-onzuinig, dus laag in waarde en duur in gebruik. Ook economisch loopt het slecht in de wijken. De bedrijvigheid neemt af, kleine ondernemers, horeca en winkeliers hebben het moeilijk. Urgent ook is het aantal dreigende huissuitzettingen, vanwege gedwongen woningverbetering. Het aantal jonge mensen in de wijk dat slecht is opgeleid en de werkloosheid groeien. Een deel van de jongeren doet weinig anders dan rondhangen. In jargon; weinig capaciteiten, weinig motivatie en weinig gelegenheid. Kortom weinig perspectief. Criminaliteit, illegaliteit, overlastgevend Moelanders, psychiatrische gevallen, junks. Een te groot deel van de bewoners in deze gebieden opereert in de randen van de samenleving. In de wijk ontstaat een sfeer van ongemak. Die situatie gaat niet uit zichzelf verbeteren.

Er wordt aan alle kanten aan deze problematiek gewerkt. De aandacht en energie voor de bestaande voorraad is groot. Scholen in de wijk zijn een nieuw Rijksthema, en frontlijnsturing is in opmars. En niet te vergeten duurzaamheid, waaronder ook steeds meer aandacht voor sociale duurzaamheid. De problemen achter de voordeur worden reeds via interventieteams opgespoord, opgerold. Of er wordt hulp geboden waar nodig (1 op 1 relatie met aangrijpingspunt veiligheid). Er worden actief panden opgekocht, hulp geboden bij het activeren van slapende VvE's en er is extra aandacht, inzet en geormerkt geld voor (gezamenlijk) onderhoud.

Ondanks alle inspanningen zijn noch corporaties, deelgemeenten of stad er in geslaagd om de situatie in adequaat tempo aan te pakken. Er verandert te weinig en zeker niet ten goede. Daardoor blijft de vicieuze cirkel in stand en worden allerlei verbeteringsinitiatieven gefrustreerd. En, doordat het probleem zo hardnekkig en zichtbaar is, blijft dit het imago van geheel Rotterdam Zuid negatief beïnvloeden. Vanwege dit negatieve imago is de verkoopprijs van nieuwbouw dan ook lager dan in de rest van Rotterdam. Prijsverschillen van 60.000 tot 80.000 euro voor vergelijkbare nieuwbouwwoningen zijn heel gebruikelijk. Het betekent dat de opbrengst per woning op Zuid ook stukken lager ligt dan in Noord. En er is dus minder geld om te besteden aan een mooie buitenruimte. Kortom, de verdien capaciteit in de herstructurering is zo laag dat ook hier een extra rem optreedt.

De woningmarkt is in makelaarstermen sowieso veel te ontspannen, er is beduidend minder vraag dan aanbod, wat al evenmin een prijsopdrijvend effect heeft. Sloop en nieuwbouw zijn mede daardoor onbetaalbaar, want niet rendabel te krijgen. De situatie en het imago van Zuid zorgen voor een laag prijsplafond – en dan nog blijken woningen moeilijk verkoopbaar. Tegelijkertijd constateren we dat huisjesmelkers nog steeds grof verdienen aan de onderkant van de samenleving, en nieuwkomers alleen in die branche terecht komen. Tot slot blijkt, dat ook waar de fysieke werkelijkheid weer op orde is, het imago taai te zijn en terugval op de loer te ligt. Allemaal redenen

om vooral breder dan fysiek in te zetten, en met vernieuwende invalshoeken in de gebieden met veel particuliere woningvoorraad aan de slag te gaan.

Weten wat er speelt

Tot zover de algemene lijnen. Maar wat zijn die vernieuwende invalshoeken dan? En daarvóór ligt nog de vraag: wat is er precies aan de hand? Voor gerichte actie is optimale informatie nodig: de 'wat' vraag die vóór de 'hoe' vraag gesteld moet worden. Hier moet het huiswerk gedegen worden gemaakt, zodat we in Rotterdam niet (weer) blind in de 'mouwen opstropen en aanpakken' reflex schieten. Het Pact is diepgaand in gesprek gegaan met tien hoofdrolspelers, om vanuit alle invalshoeken de 'wat is er aan de hand' vraag beantwoord te krijgen. Mensen uit de frontlijn, van de deelgemeente, de beleidsafdelingen, de corporaties en speciale programma's, kortom over de hele linie. De gesprekken gaan over de problemen, maar ook over wat er wél goed gaat. En over samenwerking met andere programma's en helaas ook over langs elkaar en zelfs tegen elkaar in werken.

Het doel is om tot een inventarisatie van problemen én kansen te komen, de basis voor een fundamenteel onderzoek dat meteen daarna van start gaat. Een moment van bezinning en reflectie, waarbij het Pact optreedt als onafhankelijke partij en als opdrachtgever voor een brede evaluatie van een aantal relevante projecten. Rotmans heeft als kritiek dat het Pact in hoofdzaak blijft steken op 'het wegwerken van de door de Pactpartners als problematisch beleefde woonmilieus'. Door de evaluatie vanuit een breder perspectief in te zetten kan 'scherper worden benoemd wat de uitdagingen en oplossingsrichtingen voor de toekomst kunnen zijn', aldus Rotmans.

De tien gesprekken zijn inmiddels gehouden. Gezien de huidige stand van zaken rondom dit thema wekt het geen verbazing dat de problemen overheersen. Er is brede consensus over het volgende:

- De reflex is nog steeds geweest om vooral in te zetten op de fysieke aanpak. Maar dit probleem is te groot voor de huidige partners die eraan werken en wordt momenteel niet opgelost. Sterker: de situatie verslechtert ondanks de aanpak. Er is niet genoeg geld om de huidige aanpak op te schalen of zelfs maar vol te houden.
- Zonder de sociale component maakt een fysieke aanpak het verschil niet. Dat de sociale aanpak onontbeerlijk is, beseffen alle gesprekspartners terdege
- Er is een wildgroei aan programma's, kaders en regels. Iedere respondent haalt wel een of meerdere voorbeelden aan waarbij deze 'interne wereld' de externe ontwikkelingen frustrereert
- Er gaat te veel energie zitten in interne processen zoals overleg en afstemming, maar ook gevechten met de 'gevestigde orde'. Daarmee wordt vooral de groep mensen bedoeld die onvoldoende aansluiting heeft met wat er op straatniveau daadwerkelijk gebeurt en nodig is

Dit laatste punt is ook het kantelpunt, nl. naar positieve ontwikkelingen die worden gesignaleerd:

- De urgentie van de problemen en het feit dat we het zo niet redden, wordt breed gevoeld. Dit beschouwen de respondenten als een opening naar een aanpak die wél werkt. Allen noemen hierbij echte integraliteit en een nauwe aansluiting op de burger, de jeugd en de straat.
- Opvallend is dat, hoewel men elkaar vaak noemt als de 'partij die nog wat meer moet bewegen', men ook vaststelt dat er (uiteindelijk) steun is voor vernieuwende initiatieven of nauwere sectoroverstijgende samenwerkingsvormen. Vaak blijkt de eerste weerstand een algemene veranderingsweerstand te zijn, die oplost zodra er resultaat wordt geboekt.
- Daarmee is het derde en meest hoopgevende punt aangestipt: een sectoroverstijgende gezamenlijke aanpak, koppeling sociaal / fysiek, nadruk op de frontlijn, wordt door alle respondenten als vruchtbaar beschouwd én blijkt vrucht te dragen bij toepassing. De steun van sleutelfiguren bij het 'nieuw leren denken en werken' blijkt daarbij van doorslaggevend belang te zijn. Die steun wordt ervaren.

De tien gesprekken – die zijn verwerkt in de notitie ‘Het kan kantelen! – beantwoorden vooral de ‘wat’ vraag: wat is er mis en wat is er nodig? ‘Hoe gaan we het oplossen’ levert vooral procesmatige antwoorden op, die neerkomen op samenwerking, integraliteit en energie naar de frontlijn. Het feit dat de respondenten op dezelfde conclusie uitkomen, is daarbij een proces op zich.

Vernieuwende aanpak: keuze en actie

Duidelijk is in ieder geval dat de partners van Pact op Zuid samen de schouders onder een vernieuwende aanpak van de particuliere woningvoorraad zullen moeten zetten. Er moeten keuzes gemaakt worden. Werken vanuit een sterk besef van vooral de *maatschappelijke opgave*, dus de sociale component op veel punten leading laten zijn. Vernieuwen en opknappen waar dat zinnig en haalbaar is. In andere gevallen juist de huidige fysieke realiteit en de functie van een wijk accepteren. Zwakke wijken met goedkope woningen horen bij elke grote stad en zijn ook nodig om binnenkomende arbeidsmigranten (vaak met weinig geld) te accommoderen. Maar dan wel een ijzersterk sociaal programma met intensief beheer in zo’n wijk zetten. Zodat de emancipatiefunctie als springplank naar de volgende fase, optimaal kan worden benut.

De komende maanden zal een proces in gang worden gezet waarbij mede op basis van voorgestelde onderzoeken en aangrijpingpunten, gezocht wordt naar partners waarmee een gezamenlijke strategie voor de toekomst zal worden geformuleerd. Daarna kan worden bepaald welke (experimentele) projecten (met mede financiering van Pact) gestart kunnen worden. Vanuit het Pact zijn diverse aanzetten mogelijk, waarvan enkele reeds gestart zijn.

Thema Spin-Off Kanskaarten

De Stadsvisie 2030 benoemt op Zuid een drietal Kanskaarten⁴. Dit zijn gebieden waar de komende jaren economische ontwikkelingen plaatsvinden en nieuwe voorzieningen komen die voor Rotterdam als woonstad erg belangrijk zijn. Bovendien zijn twee van de drie Kanskaarten tevens aangewezen als VIP-gebied, wat betekent dat ze extra aandacht krijgen van het stadsbestuur. De drie Kanskaarten zijn:

- Stadionpark (tevens VIP)
- Hart van Zuid (tevens VIP)
- Zorgboulevard

Een springplank voor Zuiderlingen

Deze drie Kanskaarten zijn van groot belang voor de ontwikkeling van heel Rotterdam. Voor *alle* bewoners en ondernemers van Rotterdam Zuid bieden de Kanskaarten enorme mogelijkheden. Pact op Zuid werkt met allerlei (maatschappelijke) partners op meerdere fronten aan de functie van de Kanskaarten als springplank voor Zuid, door:

- Het koppelen van bijzondere vormen van onderwijs aan een Kanskaart, met name het voortgezet en beroepsonderwijs
- Afspraken te maken over werkgelegenheid en stages: minimaal 30% van de nieuwe werkgelegenheid moet worden ingevuld door Zuiderlingen

⁴ In de Stadsvisie 2030 zijn nog twee andere Kanskaarten op Zuid benoemd, nl. Eat & Meet (onderdeel van VIP-gebied Woonmilieu Kop van Zuid) en A-15 zone / Stadshavens (Stadshavens is tevens VIP). Een spin-off programma voor deze kanskaarten biedt wel het nodige perspectief, maar is in het kader van de nieuwe focus onder het thema ‘Economie en Arbeidsparticipatie’ gepositioneerd.

- Interessante, leerzame en nuttige stageprojecten op te zetten, die voor zowel studenten als voor ondernemers meerwaarde hebben
- Voorzieningen helpen te realiseren die Zuid als aantrekkelijk woonmilieu versterken
- Spin-off voor Zuid genereren in de vorm van sportactiviteiten in de wijken (vanwege Stadionpark), versterking van de gezondheid (vanwege Zorgboulevard), meer vrijetijdsfuncties op Zuid (vanwege Hart van Zuid) en het faciliteren van culturele functies.

Dit noemen we de zogenaamde spin-off programma's, die reeds vele kenmerken hebben van de werkwijze die we nastreven. Door te focussen op onderwijs, werkgelegenheid en stageplaatsen wordt binnen de spin-off programma's bijna automatisch gekozen voor de jeugd. Hier ligt de prioriteit, maar uiteraard hebben de ontwikkelingen op de Kanskaarten een veel bredere doelgroep. Het is zeker niet de bedoeling dat het bij deze drie programma's blijft: waar zich nieuwe kansen aandienen worden ook nieuwe spin-off programma's opgezet.

Uitwerking van drie spin-off programma's voor Zuid

Met wie?

Bewoners, ondernemers en professionals erbij betrekken is een voorwaarde voor een goed spin off programma voor en door Zuiderlingen. Maar er is meer nodig. Als deskundigen uit de wijken samenwerken met professionals van diensten, deelgemeenten en vakorganisaties, ontstaat een kwaliteit die anders niet gerealiseerd wordt, doordat ieder deskundig is op zijn eigen terrein.

Wat?

Er zijn drie spin-off programma's benoemd, die hieronder worden weergegeven. Deze spin-off programma's zijn in uitvoering en hebben een duidelijke basis.

Stadionpark

'Het Stadionpark brengt Zuid in beweging' is vastgesteld op 16 december 2008, gelijk met de gebiedsvisie. Aan het programma werkten in totaal 400 personen in zogenaamde sportlabs mee. Hoofdthema's: actieve leefstijl, sportieve schoolcarrière en werk & stages. Er is een programma met als doel het realiseren van een sportcultuur, waarvoor door het Pact in 2009 co-financieringsgeld is geregeld, waardoor bijna alle maatregelen die in de sportlabs zijn bedacht kunnen worden uitgevoerd.

Hart van Zuid

'Hart Sociaal', het spin-off programma van Hart van Zuid, werd op 27 januari jl. vastgesteld door B&W en richt zich op de meerwaarde van het Hart van Zuid voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Aan het plan hebben circa 200 bewoners en professionals meegewerkt in 'Recht in het Hart' sessies. Voorop in Hart Sociaal staan het versterken van het onderwijs, het koppelen van entertainmentfuncties aan onderwijs, en een betere verblijfskwaliteit van het Hart van Zuid. Om op korte termijn zichtbare resultaten te laten zien is een tienpuntenplan in uitvoering dat zorgt voor meerwaarde op en rond het Hart van Zuid.

Zorgboulevard

De Zorgboulevard opent haar deuren op 1 januari 2011. Jaarlijks zullen het Maasstad-ziekenhuis, de centrale huisartsenpost, het kraamhotel, Delta-psihiatrie en het zorghotel circa 2 miljoen bezoekers ontvangen. Er werken straks circa 3.500 mensen op de Zorgboulevard. Samen met de partners binnen de Zorgboulevard wordt (extra) inspanning gedaan op het gebied van bereikbaarheid en buitenruimte, profilering, opleiding, werk en stages, economische spin off en gezondheidsbevordering op Zuid. Het Pact stelt voor januari 2010 een 'Actieprogramma opleiding, werk en stages' op. Tevens ondersteunt het Pact de zorgpartners bij het opstellen van de 'Zorgvisie voor Zuid', die als doel heeft om het gezondheidspeil van de Zuiderlingen te verhogen.

Hoofdstuk 3

Consequenties voor het huidige investeringsprogramma

Hoe verhoudt de omslag van het Pact zich tot het huidige investeringsprogramma, de WWI en het gebiedsgericht werken? Welke consequenties hebben de nieuwe werkwijze en de scherpere focus voor deze onderwerpen? Ten aanzien van het huidige investeringsprogramma moet overigens nadrukkelijk worden opgemerkt dat voortzetting van de 'oude stijl' hoe dan ook *onmogelijk* is. Er waren *voor* er sprake was van een nieuwe koers en focus al voldoende dwingende redenen om het programma drastisch te beperken:

- een investeringsprogramma met een dergelijke omvang is organisatorisch niet te managen
- onvoldoende financiële (gemeentelijke) middelen om met dezelfde (financiële) voortvarendheid door te gaan (in de periode 2007/2009 is ca. € 100 mln. uitgegeven en resteert nog ca. € 70 mln. voor de periode 2010/2016)
- de urgentie blijkt bij lang niet alle projecten even duidelijk te kunnen worden aangetoond

Bij toekomstige projecten wordt nadrukkelijker ingezet op het benoemen en aanpakken van barrières en het opdoen van leerervaringen. De nadruk komt meer te liggen op experimenteren dan op het vooraf formuleren van harde uitkomsten en hierop afrekenen. Pactprojecten zullen primair gericht zijn op procesresultaat. Leiden ze tot eigen initiatieven van partijen op Zuid? Leiden ze tot nieuwe manieren van denken en werken? Leiden ze tot nieuwe investeringen? Het betekent tegelijk ook dat de samenwerking minder vrijblijvend zal zijn: de samenwerken met het Pact levert voordeel op, maar er staat ook iets tegenover.

Het is onvermijdelijk dat dit hoofdstuk de sfeer ademt van 'work in progress'. Het is moeilijk om uit de oude structuur te komen, de (financiële) knoop te ontwarren en er toch voor te zorgen dat iedereen bij de beweging *blijft*. Moeilijk, maar niet onmogelijk – en noodzakelijk voor succes.

Gebiedsgericht werken en de WWI

De Pactpartners (corporaties, diensten en deelgemeenten) zitten ten behoeve van het gebiedsgericht werken gezamenlijk aan tafel. Hoewel dit nog met vallen en opstaan gaat zetten alle Pactpartijen zich hier sterk voor in. Het Pactbureau is hier niet bij nodig en heeft hier ook geen toegevoegde waarde. Wel zal er desgewenst en waar nodig sprake zijn van ondersteunen / faciliteren / agenderen. Als voorloper van het gebiedsgericht werken hebben we immers de nodige lessen geleerd. Maar feitelijk betekent het ook dat het Pact *niet langer* werkzaamheden / investeringen op gebiedsniveau van de partners overneemt of financiert. Wat de consequenties daarvan zijn binnen het huidige programma wordt verderop in dit hoofdstuk aangegeven.

Hetzelfde geldt voor de WWI. Eerder is besloten om Pact, WWI en KiWi als programma samen te voegen. Daar was ook alle reden toe: de verschillende geldstromen op elkaar plakken, de bureaucratische lasten eruit halen, gezamenlijk aan hetzelfde doel werken. In het licht van de nieuwe koers van het pact verdient dit echter een heroverweging:

Van het programma KiWi (kindvriendelijke wijken) weten we inmiddels dat dit niet in de huidige vorm wordt doorgezet. Vanaf 2010 wordt dit programma ingebed in de reguliere organisatie c.q. ondergebracht in het gebiedsgericht werken en komt deze (extra) financieringsstroom te vervallen.

WWI betekent *gebiedsgericht* investeren, *niet* op het niveau van Zuid en *niet* perse onder de focusthema's van het Pact. Als het Pact hier verantwoordelijk voor wordt zou de organisatie (opnieuw) belast worden met een bureaucratische, boekhoudkundige verantwoordelijkheid en het afleggen van verantwoording die niet past bij de beweging die we met elkaar gaan vormen. Het kan

en mag niet zo zijn dat onze eigen partners – met hun eigen verantwoordelijkheid – bij het Pact moeten ‘bedelen’ om WWI middelen.

Dat laat overigens onverlet dat we de WWI projecten wel blijven zien als ondersteunend aan het behalen van onze doelen: ook de WWI projecten zijn daar immers aan gerelateerd. Daarom zijn deze projecten integraal opgenomen in de Interface. Via de Voortgangs- en effectrapportage wordt inzichtelijk hoe en in welke mate ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen.

Corporatieprojecten, zowel Pact als WWI

Partijen hebben zich bij de start van het Pact verbonden aan een (extra) investeringsprogramma van € 1 miljard. *‘PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!’* richt zich op de in de Stuurgroep PoZ benoemde thema's. De investeringsprogramma's van de corporaties komen grotendeels buiten het aandachtsveld van het Pactbureau te liggen. Denk bijvoorbeeld aan de nieuwbouwprojecten: het Pactbureau heeft hier als zodanig geen bemoeienis mee, maar het is evident dat ze in het belang van Zuid wel gerealiseerd moeten worden. De focus van het Pact leidt er met andere woorden niet toe dat het investeringsprogramma van de corporaties ter discussie komt te staan. Integendeel. Dit wordt conform de afspraken die door de stichtende coalitie zijn gemaakt, uitgevoerd. Eventuele knelpunten die daarbij optreden, worden in de reguliere verbanden (bijv. het bilateraal overleg gemeente - corporatie) opgepakt en niet (meer) via het Pact.

Het huidige investeringsprogramma

De keuze voor de focus en de motor willen zijn van duurzame verandering op Zuid is de keuze voor een integrale, innovatieve en langetermijn-aanpak. Duurzaamheid gaat over de balans tussen maatschappij en haar omgeving in meest brede zin en vergt even integrale oplossingsstrategieën. In het voorgaande hoofdstuk is beschreven dat op de vier benoemde thema's processen in gang worden gezet om de maatschappelijke vernieuwingsagenda te noemen. Voor de korte termijn zijn voor *‘PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!’* een beperkt aantal projecten geselecteerd. Deze projecten passen bij de doorbraakprocessen, maar bovenal hebben deze projecten voldoende schaalgrootte en brengen ze voldoende potentiële innovaties teweeg, waarvan vele andere initiatieven kunnen profiteren. Bij de selectie van de Pactprojecten die in 2010 worden doorgezet zijn de volgende criteria gehanteerd:

- passen bij *‘Pact op Zuid: een aanpak met focus!’*
- voldoende schaalniveau Zuid
- integraliteit als vertrekpunt
- experimenteel en innovatief van karakter
- bijdragen aan nieuwe coalitievorming of uitbouwen van huidige coalities
- bijdragen aan de zichtbaarheid van de ontwikkeling op Zuid
- positieve ervaring met aanpak en onderwerp in de afgelopen jaren

Pactprojecten die in 2010 worden doorgezet

1. Jeugd en onderwijs

- Norm voor de jeugd op Zuid (met daaronder o.m. Voortijdig schoolverlaten, Kamers met kansen, Jongeren die tussen wal en schip belanden, Maatschappelijke stages, Schoolsport combinaties, Gezonde leefstijl, Lekker fit)
- Fysieke integriteit (w.o. Bloemhofschool)
- SS Rotterdam (het schip biedt jaarlijks ca. 450 leerlingen de kans om praktijkervaring op te doen voor alle vormen van het beroepsonderwijs, waaronder techniek, toerisme en horeca)

- Innovatieve praktijkgerichte talentontwikkeling (met daaronder o.m. Talenthouse, Praktijkhuis, Stageleercentrum, Wijkleslokaal, Overtref jezelf, Maatjesprojecten, Mentoringprojecten, Campus Dordtselaan)
 - Vakscholen en doorgaande leerlijnen
 - Programmering en samenwerking op voorzieningen (MFA, LCC, MCC, etc.)
2. Economie en Arbeidsparticipatie
- Ik zit op Zuid
 - Kansenzones
 - Broedplaats jonge ondernemers (New Trade Lab)
 - Iedereen participeert, Buurtgerichte werkloosheidsaanpak en Sociale activering (The Patching zone)
 - Creatief en innovatief ondernemen
 - Kleinschalig vastgoed en Woonwerklocaties
 - Economisch programma Katendrecht, Afrikaanderwijk, Kop van Zuid en Entrepot
3. Gebieden met veel particuliere woningvoorraad
- Barrières particuliere voorraad
 - Klushuizen
 - Pleinenaanpak
4. Spin-off Kanskaarten
- Stadionpark
 - Hart van Zuid
 - Zorgboulevard (Maasstad Ziekenhuis en Medimall)
5. Communicatie en Participatie
- De Zuiderlingen
 - Pendrecht Universiteit
 - Roffa 5314

Gemeentelijke Pactprojecten die vanaf 2010 worden teruggelegd

Wat valt niet meer onder de verantwoordelijkheid van het Pactbureau en moet worden teruggelegd naar de basis? Zoals eerder in deze notitie gemeld is er dankzij het overgrote deel van het huidige investeringsprogramma iets in beweging gezet op Zuid. Het gaat beter, de resultaten zijn nog fragiel, maar de neerwaartse spiraal lijkt doorbroken. Het Pact heeft zich hierdoor bewezen als 'gebiedsgericht werken avant la lettre'.

Nu de gemeente Rotterdam het gebiedsgericht werken over de hele stad heeft uitgerold kunnen veel van onze Pactprojecten, projecten die feitelijk in het gebiedsgericht werken thuis horen – en nog steeds zéér noodzakelijk en van gróót belang zijn als *extra* impuls – worden teruggelegd naar de basis. Een basis waar overigens ook dezelfde Pactpartijen in het betreffende gebied voor bij elkaar aan tafel zitten. Daarmee vallen deze projecten weliswaar *buiten* de directe bemoeienis van het Pactbureau, maar blijven ze indirect via de IWAP's substantieel bijdragen aan de realisatie van onze gezamenlijke doelstellingen.

Vanwege de grote impact en bijdrage aan de gebiedsontwikkeling moeten deze projecten dus *wel* doorlopen, maar *niet* meer onder de vlag van het Pact. Diensten en deelgemeenten moeten deze taak (weer) op zich nemen. Wij zijn ons er zeer van bewust dat de financiering hiervan tot een mogelijk probleem kan leiden. Het Pactbureau gaat zich samen met de Directies van de diensten inzetten om hier vanaf 2010 – de komende collegeperiode - middelen voor beschikbaar te krijgen. Bijlage 1 bevat een opgave van deze terug te leggen (gemeentelijke) projecten.

Bijlage 1: Overzicht van de gemeentelijke Pactprojecten die vanaf 2010 worden teruggelegd

Deze projecten kunnen in 3 categorieën worden onderverdeeld:

- a. projecten waar harde toezeggingen voor zijn gedaan, maar die teruggegeven worden aan de diensten
- b. projecten uit de oorspronkelijke rompverdeling
- c. projecten die vanwege hun impact en bijdrage aan de ontwikkeling van een gebied de komende jaren *we/* gecontinueerd moeten worden, maar dan onder de vlag van het gebiedsgericht werken, incl. WWI en corporatieprojecten

Projecten met een harde toezegging

Een aantal projecten heeft een budgettaire toezegging gekregen voor het jaar 2010. Dit zijn harde afspraken, bevestigd door het College van B&W vastgestelde jaarprogramma's 2007 en 2008 en/of agendaposten. Het gaat merendeels om fysieke projecten, die pas in 2010 in uitvoering worden genomen. Het budget van deze projecten – in totaliteit gaat het om een bedrag van ca. € 11,5 mln – is in 2009 gebruikt (het geld lag immers 'op de plank') om het PoZ-programma 2009 te kunnen financieren. Het betreft:

- Buitenruimte projecten Bloemhof / Hillesluis
- Buitenruimte 't Slag
- Buitenruimte Frans Bekkerstraat / Boergoensehof
- MFA Putseknoop (Wielslag)
- Multifunctioneel Cultureel Centrum IJsselmonde
- Groene schoolpleinen
- Boulevard Zuid
- Bedrijventerrein Motorstraat
- IP Kampen en IP Steinen
- Voorbereiding 50m zwembad
- Proeftheater Walhalla

Voor het realiseren van deze projecten wordt door dS+B en OBR momenteel een beroep gedaan op ISV III. Uitsluitel daarover volgt binnenkort.

Projecten uit de oorspronkelijke rompverdeling

Onderstaande investeringsbudgetten maken deel uit van de oorspronkelijke rompverdeling van het gemeentelijk deel van het Pactbudget, zoals dit bij de start van het Pact in 2006 is vormgegeven:

Project	budget
Sportcluster Varkenoord	18.000.000
50 meter bad	20.000.000
Sportieve vernieuwingsplek Parkstad	1.500.000
Sociaal beheer Vaanweide	1.750.000
LAC Feijenoord	1.300.000

In z'n totaliteit gaat het om een bedrag van ruim € 42 mln. Willen we de nieuwe koers met elkaar in kunnen slaan dan *moet* deze rompverdeling worden losgelaten. Dit soort mega-investeringen kunnen niet door het Pact worden gedragen. Het past totaal niet meer in de filosofie van het Pact nieuwe stijl. Het gaat hier om grote *stedelijke* investeringen die via de normale investeringsroute (IFR, ISVIII) geoormerkt moeten worden. In 2006 werd het budget van het Pact ingezet om de stedelijke middelen te 'ontzien', waarmee het Pactbudget in feite de reguliere middelen verving. En dat is niet waar het Pact voor in het leven is geroepen.

We onderschrijven zonder meer dat deze projecten van groot belang zijn voor Zuid en willen ze ook graag gerealiseerd zien worden, maar niet vanuit een budget dat meer dan hard nodig is om de sociale en economische achterstanden op Zuid weg te werken.

Ook in dit geval zal de Directieraad PoZ zich er gezamenlijk over moeten buigen hoe en wanneer dit aan het college van B&W / de raad wordt voorgelegd.

Projecten die overgedragen worden

Deels zijn dit projecten die door het Pact zijn geïnitieerd en die hun effectiviteit hebben bewezen (zoals Ondernemershuis en Watch Out). Deels gaat het om projecten waarvoor het Pact de financiering op zich heeft genomen. Vanwege hun impact en grote bijdrage aan de gebiedsontwikkeling moeten ze *wel* door blijven lopen, maar *niet* meer onder de vlag van het Pact. Diensten en deelgemeenten moeten deze taak (weer) op zich nemen.

Overigens zijn wij ons er zeer van bewust dat de financiering hiervan mogelijk tot problemen kan leiden. Het Pact gaat zich – samen met de directieraadleden van de diensten – inzetten om hiervoor middelen beschikbaar te krijgen voor de komende collegeperiode.

Ook voor deze projecten kunnen we niet voldoende benadrukken dat – nu deze projecten niet meer door het Pact (kunnen) worden gedaan – deze niet meer nodig zijn. Integendeel, deze projecten vormen mede de basis waarop het nieuwe Pact een meerwaarde kan leveren. Het betreft:

Economie

- Detailhandel en Winkelstrips
- Ondernemershuis

Sociaal

- Van Klacht naar Kracht, Lekker fit voor ouderen
- Thuis Op Straat
- Jongerenwerk / Mobiel Team
- Ouderkamers
- Brede School, wijkarrangementen
- Alles Kids, sociale competenties kinderen
- Vrijwilligersprojecten
- Aanpak genotsmiddelen
- Acties rondom dak- en thuislozen
- Sociale raadslieden
- Buurtmeesters en buurtbeheerders (Watch Out)
- Buurtbemiddeling, inclusief JOLO
- Jeugdoverlast
- Centra Jeugd en Gezin

Veilig

- Interventieteams
- Veilig ondernemen